

A KATONAI MÁRIA TERÉZIA REND.

A katonai Mária Terézia-rendnek, az osztrák-magyar monarchia legmagasabb lovagrendjének, története a rend alapításának 100 éves ünnepe alkalmával jelent először meg¹⁾ s négy díszes foliansában nem csak a rend alapításának története foglaltatik, hanem a lefolyt század alatt a rend tagjaivá avatott katonák rövid életrajzai is.

Miután e mű legközelebb az 1857 óta felavatott tagok²⁾ életrajzaival kiegészítést nyer, alkalomszerűnek tartjuk a rend alapításáról és fejlődéséről röviden megemlékezni s egyidejűleg ama derék magyar bajnokok emlékét is fölidézni, kik e magas rendjellel a legelső fölavatás alkalmával kitüntettek. Munkánk alapját természetesen a már idézett nagy mű képezi, de minthogy annak adatai nem teljesek, a rend fejlődésének újabb mozzanatait pedig a mű egyáltalán nem tartalmazza, munkánk összeállításánál más, ide vonatkozó, hiteles forrásokat is fölhasználtunk.

A Mária Terézia rend felől általános a hiedelem, hogy az 1757-ben, a Kolinnál kivívott dicső győzelem után s annak emlékére alapított. Ez azonban téves, mert a rend a kolini csata idején már megalapítva volt, s Mária Terézia királynő a rend megalapítása napjául június 18-dikát (a kolini győzelem napját) csak utólagosan határozta.

Közismert dolog, hogy III. Károly királynak, kivel a Habsburgok férfiága kihalt félben volt, a *pragmatica sanctio* általános

¹⁾ Dr. J. *Hirtenfeld* «Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder. Zur ersten Säcularfeier.» Bécs, 1857. 4 folio-kötet.

²⁾ Köztök van báró *Fejérváry Géza*, a jelenlegi honvédelmi miniszter is.

elfogadtatása csak nagy áldozatok árán sikerült, s hogy halála után örökösének, Mária Terézia királynőnek, Károly Albert bajor választóban hatalmas vetélytársa támadt, kit csak nyolcz évi harc után s csupán a magyar nemzet hősiek önfeláldozása mellett bírt leküzdeni. Ép úgy ismert dolog az is, hogy az 1740-től 1748-ig tartó osztrák örökösödési háborúval egyidejűleg Mária Teréziának még a poroszok nagy királyával, II. Friggyessel is háborút kelle viselnie.

E nehéz időkben a népek áldozatkészsége mellett a hadsereg soha meg nem szűnő hűsége, bátorsága és vitézsége volt a trón legkiválóbb támasza s Mária Terézia uralkodói bölcseségéről tesz tanúságot, hogy a hadseregnek, mint a háborúk legfontosabb tényezőjének méltó megjutalmazására eszközöket keresett; eszközöket, melyek egyúttal a hadsereg lelkesedését ébren tartják, tetterejét fokozzák s a vitézségben nemes versenyt idéznek elő, mely nélkül nagy tettek, fényes eredmények alig képzelhetők.

E törekvésből származott a Mária Terézia rend megalapításának eszméje. A királynő egy magas, több rendbeli kítüntetéssel, erkölcsi s anyagi előnyökkel összekötött *tisztán katonai* rendet óhajtott alapítani, melynek elnyerésére a hadsereg minden tisztje törekedjék. A rend elnyeréséhez magas föltételeket kötött, de megnyitotta az utat minden tiszt számára, s a renchez oly rendkívüli előnyöket kapcsolt, hogy annak elnyerése minden tiszt leghőbb vágyát képezhette; az alkotás tökéletességéről tanuskodik, hogy a rend jelentőségéből a mai napig mit sem veszített, s az jelenleg is minden egyéb kítüntetés fölött állva, minden derék tiszt vágyainak netovábbját képezi.

A rend megalapítására a kezdeményező lépések a harmadik sziléziai, vagy hét éves háború kitörése idején, 1756-ban tétettek meg; ezek a rend alapszabályainak megalkotásából állottak s a vonatkozó előmunkálatok az 1757-ik év tavaszán befejeztetvén, a királynő elhatározta, hogy a rend alapítása a hadseregnél Prágában, *május hó 13-dikán* Lothringeni Károly herczeg, a hadsereg fővezére által kihirdetessék.

A prágai május hó 6-dikán vívott szerencsétlen csata azonban a kihirdetést elodázta s az csak június 22-én, tehát négy nappal a kolini fényes győzelem után történt meg; de a királynő az e

tárnyban Bécsben ugyan e napon kiadott kéziratával meghatározta, hogy a rend alapításának napjául a kolini győzelem napja, azaz *június 18-dika* tekintessék.

Jobb is szeretjük hinni, hogy a rend megalapítása valóban így s nem máskép történt. A kolini csata sem történelmi sem más tekintetben nem volt oly rendkívüli esemény, hogy emlékére az első katonai lovagrend alapíttassék. Daun a csatát megnyerte ugyan, de nem annyira saját genialitásánál fogva, mint egyrészt ama hibák következtében, melyeket Frigyes ez alkalommal elkövetett, másrészt pedig az alája helyezett alvezérek — különösen gróf Nádasdy Ferencz határozott s önálló közreműködése folytán. A csata e mellett a hadjárat menetére nem is volt döntő fontosságú, mert Daun ama rendkívüli óvatosságánál fogva, mely sajátja volt, a megvert ellenség üldözésére, megsemmisítésére, nemhogy közvetlen a csata után, de még akkor sem mert vállalkozni, midőn Prágánál Lothringeni Károly seregével egyesülvén, több mint 100,000 fővel rendelkezett, a porosz király ereje pedig többféle megosztva volt. Így történt, hogy az 1757-ik évi hadjáratot nem a kolini győzelem, hanem a Leuthen melletti vereség fejezi be, s a királynő a kolini diadal daczára a hadjáratot elvesztette.

A kolini csata jelentősége abban állott, hogy ez volt *az első nagyobb csata, melyet a királynő hadai Frigyes ellenében megnyertek*. Ha Frigyes minden, a sziléziai hadjáratban megnyert nagy csata emlékére lovagrendeket alapít, ma Poroszország volna a rendekben leggazdagabb állam.

De ha nem is tartanók dicsőségesnek hadseregünkre nézve azt, ha a Mária Terézia rend a kolini csata megünneplésére s emlékére alapíttatik, készségesen elismerjük, hogy a kolini győzelem a *már megalapított* rend kihirdetésére a legkitünőbb alkalom volt. A kolini győzelem a királynő szemében nem egyszerű megnyert csata jelentőségével bírt, de kétségtelenül forduló pontként üdvözlöztetett, s a királynő e naptól, mely a Frigyes győzhetetlenségébe vetett hitet megingatta, s a személyét körülvevő bűvös varázst megtörte, a győzelmek egész lánczolatát remélte, melyek a hadi seregszerecsét zászlóihoz fűzvén, igaz ügyét a megérdemelt diadalra segítendik.

A királynő a rend kihirdetésével tehát nemcsak a győzőket

jutalmazta, de a királyi kegyelmet mintegy előlegezte ama diadalokért is, melyek bekövetkezteben egy perczig sem kételkedett.

A királynő nagyságát bizonyítja, hogy a hadsereg iránti kegyelme, bizalma, akkor sem szűnt meg, midőn a fényes győzelmet ismét gyászos veszteségek váltották föl. Kitűnik ez azon körülményből, hogy gróf Nádasdy Ferenczet Lothringeni Károly herczeggel együtt 1758-ban, tehát a leutheni veszített csata után, mely mindkettőjüket a működés színhelyéről leszorította, avatta a Mária Terézia rend nagykeresztésévé s ugyanez évben emeli őt a tábornagi méltóságra.

A királyi kézirat, mely a rend kihirdetését megparancsolja s melyről már megemlékeztünk, különben kétségen kívül helyezi, hogy Mária Terézia a kolini győzelmet szintén csak *kedvező alkalomnak* tekintette az *évek óta* tervezett, s ez időben *már megalapított* rend kihirdetésére, mely rend a királynő ekkor használt szavai szerint arra szolgáljon, hogy a kiváló érdemeket szerzett tisztek egyrészt nyilvános elismerésben és kitüntetésben részesüljenek, másrészt pedig, hogy a renddel járó javadalmakkal ugyanazok anyagi helyzete is javíttassék.

A kérdéses alkalommal egyébiránt a rend alapszabályai még nem adattak ki, minélfogva a már idézett kézirat tartalmazta mindazt, mi a rend azonnali életbeléptetésére szükséges volt.

A rend *nevét* az alapító királynőtől nyerte, mi által a rend tagjai mintegy a jogaiban megtámadott királyi hölgy védő lovagjainvá avattattak; bizonyára szerencsés gondolat, mely a rend különben is nagy értékét még jobban növelte. A rend *nagymesteri* méltóságát Ferencz császár, a királynő férje, vállalta el, a rend kancellársága pedig az akkori államkancellárra, Kaunitz-Rittberg grófra ruháztatott.

Miután a rend alapszabályai tényleg csak 1858 december 12-én avattak ki, az első fölavatás (1758 márczius 7-én) nem a rendkáptalan, hanem a hadsereg-parancsnok, Daun gróf tábornagy előterjesztésére, kinevezés útján történt.

A nagykeresztet ez alkalommal Lothringeni Károly herczeg, Daun gróf tábornagy, gróf Nádasdy Ferencz lovassági tábornok és Hadik András altábornagy nyerték el; a kis kereszt 14 tisztnak adományoztatott.

Az elv, mely a hadsereg-parancsnokság által szem előtt tartandó volt, s mely még az alapszabályok kiadása előtt végbe ment második és harmadik fölvatásnál a rendkáptalannak is zsinórmértékül szolgált, ekkép állapítottatott meg:

1. A kis keresztre érdemesít minden oly merészen végrehajtott tett, mely felelősségre vonatás nélkül el is maradhatott volna, de mégis végbevitetett.

2. A nagy kereszt adományozása ajánlható, ha ugyanazon tettben a vitézséghez rendkívül eszes magatartás is járul.

A rend életbe léptetése alkalmával ugyanis csak két fokozat, a nagy- és kiskereszt létesített; de a rend alapszabályai már 1765-ben II. József császár által olykép módosítottak, hogy e kettő közé még egy harmadik, a közép-kereszt, toldatott be, mit különben más helyen még fölemlítünk.

1758 december 12-én végre kiadattak a rend alapszabályai, s meghatározatott egyúttal a szertartás is, a mely szerint a fölvatásnak végbemenni kell.

A rend alapszabályai Ő Felsége 1879-ben történt azon intézkedése folytán, hogy a Mária Terézia rend alapszabályai a hadsereg és a honvédség «Szolgálati Szabályzat»-ához függelékkép csatoltassanak, közkézen forognak s könnyen hozzáférhetők.¹⁾ Ez okból tartózkodunk is azok fölsorolásától s csupán azon dolgokat emeljük ki, melyek kiváló fontosságúak, illetőleg a melyek a rend további fejlődésénél változásokon mentek át.

A rend alapszabályai rövid bevezetés után 51 pontot tartalmaznak; közülök rögtön szembeötlő a 3-ik és 4-ik, melyek a rendi uralom és vallási türelmetlenség ama korszakával mintegy ellentétben állanak. «Mégváltozhatatlan főszabályúl határozzuk, mondja a 3-ik pont, hogy senki, legyen az bárki is, előkelő születése, hosszas szolgálata, vagy háborúban kapott sebei, vagy előbb szerzett érdemei tekintetéből, még kevésbbé pedig csupán kegyelemből, és mások ajánlatára e rendbe föl ne vétessék, mivel ebbe csak azok veendőik föl, kik tisztükben nemcsak teljesen becsület és kötelesség szerint jártak el, hanem ezen fölüül magukat még valamely bátor tettel ki

¹⁾ «Szolgálati Szabályzat» a m. kir. honvédség számára. Függelék. Budapest, 1879. Légrádi testvérek.

is tüntették stb.» A rendre tehát kizárólag és csakis *érdem* jogosít, még pedig az ellenség előtt véghez vitt vitéz cselekmény, más semmi. E tekintetben az uralkodó annyira szigorú, hogy még saját kezét is megköti, mondván: «E főszabálytól soha sem szabad eltérni, vagy tőle valamely kivételt megengedni, elannyira, hogy legkegyelmesebben elhatároztuk, miszerint *hozzá Magunk is kötvé legyünk.*» E szép elvet kiegészíti a 4-ik pont, mely szerint a rendet minden főtiszt, a legfőbbtól a legutolsóig megkaphatja, «még pedig *hívallására, rangjára vagy más egyéb körülményekre való tekintet nélkül.*»

Hogy pedig a renchez valóban minden tiszt, ki arra érdemes, hozzá juthasson, az 5-ik pont a rendtagok számát korlátlanak mondja ki.

A 6-ik pont meghatározza, hogy a rend *két osztályból* álljon; lovagok lehetnek mindazok, «kik magukat erre valamely kiváló vitéz tettel, mások fölött érdemessé tették»; nagykeresztesek, «kik vitézségüket oly okos magatartással egyesítik, mely a hadi vállalatnak szerencsés kimenetelére valamely hasznos hatással volt».

A rendtagok járadékát a 8-ik pont olyképp határozza meg, hogy 20 nagykeresztes évi 1500, száz lovag évi 600, és más száz lovag évi 400 forintot húzzon; a 400 forintot húzó lovagok beálló üresedés esetén a 600 forintos osztályba, a járadékot még nem élvezők hasonló módon a 400 forintos osztályba lépnek elő. E járadékok fődözésére a királyi pár a 9-ik pontban együttesen 150,000 forint évi jövedelmet biztosít.

A fölvételre a 4-ik pont szerint szükséges: *a)* hogy a rendre érdemesítő vitéz tett kellőleg leírva legyen; *b)* hogy a leírás elegendő tanúbizonyítékkal erősíttessék; *c)* hogy a rend káptalana által részrehajlatlan vizsgálat és megfelelő ajánlat tétessék.

A 12—28. pontok ezután nagy részletességgel tárgyalják, hogy miként kell a tettet leírni, miképp kell azt bizonyítani, végre pedig hogy a káptalannak a vizsgálatnál, odaítélésnél s az ajánlatnál miféle módon kell eljárnia.

Kiemelendő e határozatok közül, hogy *minden tiszt jogosítva van a rend odaítéléseért folyamodni*, s az előljárók kivétel nélkül kötelesek a folyamodót — kivált a bizonyítékok beszerzésében — támogatni. Csak szemtanúk bizonyíthatnak és pedig a vezérlő

parancsnokon kívül öt tiszt tanúsága szükséges; ha tisztek ily számosan tanúk nem lehetnek, minden hiányzó tiszt helyett két altiszt vagy közember bizonyosága szükséges. A rend szövetséges hadseregben véghez vitt vitéz tettekért is kérelmezhető.

A tett minősítésére vonatkozó részekből kiemeljük, miszerint általános elvként a már korábban, az alapszabályok kiadása előtt meghatározott két pont az alapszabályokban is meghagyatott; így tehát lovagi fokozatra érdemesít minden oly vitéz tett, mely felelősségre vonatás nélkül el is mulasztathatott volna, nagykeresztre, ha e tettben a vitézséghez rendkívül eszes magatartás is járul.

Hogy pedig ily tettek véghez vitethessenek, minden tiszt — ha véleménye szerint valamely sikerrel kecsegtető merész tett végrehajtására s így a rend kiérdemlésére alkalma van — föl-jogosíttatik, hogy vezérétől vagy parancsnokától a tett végrehajtására engedélyt eszközölgjön ki. Természetes, hogy ez oly esetekre vonatkozik, midőn a tiszt felsőbb kötelékben működik, mert ha önálló, ily engedélyre szüksége úgy sincs.

A káptalan a legszigorúbb eljárásra utasíttatik, hogy a rend dísze, becse és fénye állandóan megtartassék, hogy a rendtől senki — ha érdemes — el ne utasíttassék, de más részt, hogy ahhoz senki megfelelő érdem nélkül ne juthasson s a becsületjel megpillantásakor mindenki azonnal azt a csalhatatlan következtetést tehesse, hogy tulajdonosa azt valamely rendkívüli vitéz katonai tettetért nyerte.

A 29—33. pont a kihirdetés és kézbesítés szertartásait, a 34-ik a rend tagjainak egymás közötti rang- és egyéb viszonyát határozza meg; míg a következő pontok a renddel egybekötött ki-tüntetések tárgyalják. Ezek között a főbbek:

a) A rend tagjai, ha Ő Felsőégeiknél kihallgatást kérnek, ezt, előleges jelentkezés nélkül, Bécsben Ő Felsőegek magán szobájában, Schönbrunnban a tükörszobában nyerhetik.

b) A nagykeresztések minden időben, a lovagok az évi rend-ünnep napján s ha érkezés- vagy elutazáskor kézsókhöz bocsat-tatnak, a titkos tanácsosi terembe szabadon beléphetnek.

c) Minden rendtag, a tábornokokhoz hasonlóan, nem csak a rendes udvari ünnepélyeken, hanem az úgynevezett játszó- vagy kisebb udvari társaságokban is megjelenhet.

d) A rendbe való avatás az illetőt — ha még nem volna — a lovagi rendbe emeli, a kik pedig a báróságért folyamodnak, nekik e rang megadatik s a rendes oklevél díjtalanul kiszolgáltatatik.

e) A rend közvetlen az aranygyapjas rend után következik s jelvénye a mellett viselendő.

f) A katolikus vallású rendtagokért az Augusztinusok udvari templomában engesztelő mise tartatik.

g) A rendtagok özvegyei az elhalálozott évi járadékának felét élethossziglan megtartják.

A még hátra levő pontok a rend tisztviselőiről s azok ügyköre felől rendelkeznek.

A rend alapszabályaiban az első változás 1765-ben következett be, a mikor is II. József császár, mint a rend nagymestere, az eddig letező két fokozat közé, mint már említettük, egy harmadikat, a középkeresztet toldotta be, hogy a Mária Terézia rendet e tekintetben a többi lovagrendekkel egyenlővé tegye. A jelvényekre nézve a császár meghatározta, hogy a nagykeresztesek eddigi rendjelüket a rendszalagon a jobb válltól bal felé viseljék, ezen kívül pedig a bal mellen egy hímzett csillagot hordjanak. A középkeresztesek a nagykeresztesekhez hasonló jelvényt viselnek, de azt a rendszalagon a nyakon hordják. II. József a középkeresztesek évi járadékát egyelőre évi 600 forintban állapította meg.

A középkeresztesek kinevezése ez alkalommal császári rendeletre oly módon történt, hogy a rendkáptalan a kiskeresztel már bíró lovagok közül azokat hozta ajánlatba, kik annak idején már nagykeresztért folyamodtak, de erre a káptalanban szótöbbséget nem nyertek, vagy, a kik már a rend bírása óta ismételten jeles tetteket vittek véghez.

A kinevezett középkeresztesek sorát egy magyar ember: herczeg Eszterházy Miklós nyitja meg, ki a kiskeresztet már Kolinnál megnyerte s a rend első lovagjai közé tartozott; kivüle még két magyar nyert ekkor középkeresztet: Siskovitz József gróf táborszernagy (Szeged) és gróf Draskovich József táborszernagy.

Nagyobb változást szenvedtek a Mária Terézia rend alapszabályai I. Ferencz császár és király alatt 1810-ben, ki az alapszabályokat a megváltozott viszonyokhoz képest sok tekintetben

kiegészítette, a nélkül azonban, hogy a rend jellegén változtatna; a rend továbbra is kizárólag az *érdem*, a *valódi katonai vitézség* rendje maradt.

Miután e kiegészítő szabályok Ő Felsége I. Ferencz József császár és király által 1879-ben hatályon kívül helyeztetek, belőlük csak a következő, kiválóan fontos, intézkedéseket emeljük ki:

Az 1766-ban beállott értékcsökkenés folytán a rend vagyona megapadt, úgy hogy a rend tagjai a járadékot csak fogyatékosan kaphatták. A császár és király ennél fogva a rendnek pótlólag megfelelő évi jövedelmet biztosított s a járadékokat egyidejűleg következőkép határozta meg: nyolcz nagykeresztes számára évi 1500 frtot, 16 középkeresztes számára évi 800 frtot, az I. osztályhoz tartozó 100 lovag részére évi 600 frtot, végre a II. osztályba tartozó 100 lovag számára évi 400 frtot.

A további rendelkezések a rend alapszabályai ismeretének minél szélesebb körben való terjesztésére, a rend elnyerésére szolgáló érdem közelebbi meghatározására, a bizonyító eljárás szabályozására, a káptalan által szem előtt tartandó elvek tüzetesebb körülírására stb. vonatkoztak s majd kivétel nélkül — de megfelelően módosítva — az 1879-ik évi pótszabályokba is átvétettek.

Az 1879-iki évi pótszabályok kibocsátása valószínűleg azon okból történt, mivel az eredeti alapszabályok 21. pontjában foglalt határozat, mely szerint a rendre érdemesít minden oly vitéz tett, *mely felelősségre vonatás nélkül el is mulasztathatott volna*, az idők folyamán tévesen olyképp magyaráztatott, hogy a Mária Terézia rend csak *saját kezdeményezéséből eredett és parancs nélkül réghajtott* tett után nyerhető el.

E fölfogáshoz igen közel állott azután a másik, hogy tudniillik a eselekmény *az adott parancs mellőzésével*, sőt esetleg *annak ellenére* hajtandó végre s tisztek között hadjáratban napirenden voltak az ilyen kijelentések: *«Ma vagy a Mária Terézia rendet nyerem el, vagy hadtörvényszéki leg föbbe lőnek»*.

Az eredetileg igen nemes elv e ferde értelmezés folytán veszélyessé vált a fegyelemre s ha idejekorán óvó intézkedés nem történik, végzetes következményeket vonhat vala maga után.

Az 1879-iki pótszabályok egész törekvése oda irányúl, hogy minden kétely, úgy a vitéz tett minőségére, mint annak körülmé-

nyeire, bizonyítására stb. elhárítassék s a rend alapszabályai általában a 120 év óta oly lényegesen megváltozott viszonyokkal összhangba hozassanak.

Miután e pótszabályokat a «Szolgálati szabályzat»-hoz csatolt függelék szintén tartalmazza, s így azok is könnyen hozzáférhetők, e helyen csak a megváltozott főbb elvek elősorolására szorítkozunk.

Hogy a téves fölfogások mellőztessenek, a pótszabályok is a Mária Terézia rend alapszabályainak minél szelesebb körökben való ismeretét tartják kívánatosnak, s erre a legjobb mód valóban az volt, hogy a rendre vonatkozó szabályok a hadsereg és honvédség «Szolgálati szabályzat»-ába fölvétessenek; így mindenki könnyen hozzájuthat s velök alaposan megismerkedhetik.

A pótszabályok mindenek előtt ama korábban említett veszedelmes elvet, hogy tudniillik «a cselekménynek saját kezdeményezésből eredetnek s parancs nélkül végrehajtottnak kellenni» rontják le, kimondván, hogy minden cselekvénynél a szolgálati és gyakorlati szabályzat tartandó szem előtt és saját kezdeményezésnek, önálló cselekvésnek, csak e szabályok korlátai közt van helye.

«Hol az önállóság és saját kezdeményezés a kapott parancsnak előre meggondolt semmibe vévése és nem köctése gyanánt tűnik elő, ott elismerésre méltó érdemről szó sem lehet s ilyenkor a rendre való érdemességet a legfényesebb hadi tett sem képes támogatni.»

Fontos és igen helyes elv ez, mely míg az eddigi tévedést helyreigazítja, a rend elnyeréséhez az útát nem hogy elzárná, de sőt világosabban megmutatja. Előre nem látott helyzetek háborúban naponta fordulnak elő, ilyenkor van az önálló cselekvésnek helye, ilyenkor kell eszélyes, vitéz föllépéssel a rend elnyerésére törekedni, melyre különben még ismert intézkedések határai közt is gyakran nyílik alkalom.

Fontos továbbá a pótszabályok határozata, hogy a rendet nemcsak vezénylő csapattisztek, de vezérkari tisztek, segéd tisztek stb. saját hatáskörökben is elnyerhetik, mint nemkülönben az, hogy a rend elnyerésére a harc szerencsés kimenetele nem alapföltétel, mert ép szerencsétlenségek idején szükséges az eszélyesség, tántoríthatlan bátorság, odaadó vitézség, mely vagy jóra fordítja az ügyet, vagy legalább a káros következményektől megóv.

A következő pontok meghatározzák, hogy a rend különféle

fokozatai mely állásokban véghezvitt cselekményekért ajánlhatók; mert a nagyobb kitüntetéshez nagyobb jelentőségű tett szükséges, ez pedig csak magasabb alkalmazásban lehetséges.

Behatóan tárgyalja a szabályzat ezután a pályázat és a bizonyítás módjait és a rendi káptalan által követendő eljárást.

Végül pedig a járadékokra tér át, melyek ezúttal ismét s most tetemesen fölemeltettek. A járadékok ezentúl a következők:

Hat nagykeresztes részére évi 3000 frt, 16 középkeresztes számára évi 1500 frt, 100 első osztályú lovag részére évi 800 frt és 50 másod osztályú lovag részére évi 600 frt. Ha a rendtag a járadék elnyerése előtt hal meg, özvegye annak felét azon időponttól mégis megkapja, melyben ferje a járadék élvezetébe lépett volna; ha pedig a rendtag özvegyet ugyan nem, de árvákat hagy hátra, az özvegyet megillető részt 18-ik életévük betöltéséig az árvák élvezik.

A pótszabályzat buzdítással végződik, mely a haderő tisztjeit a rend elnyerésére való törekvésre serkenti.

A jelen sorokban rövid vázlatát adtuk a Mária Terézia rend megalapításának s fejlődésének; jövőre meg fogunk emlékezni annak három első lovagjáról, gróf Nádasdy Ferenczről, Hadik Andrásról és Eszterházy Miklós herczegről.

HUSZÁR IMRE.